

УДК 658

Бондаренко Т. Ю.

Криворізький економічний інститут
Криворізького національного університету

АНАЛІЗ ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УПРАВЛІННІ МАШИНОБУДІВНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ

У статті досліджуються проблемні питання щодо визначення основних ключових компонентів методики аналітичного дослідження виробничої діяльності. Визначено відповідні параметри оцінки, відносно яких повинна проводитись характеристика процесу виробництва продукції машинобудівних підприємств. Викладено пропозиції щодо використання показників для аналізу виробничої діяльності, що дозволить у подальшому сформулювати ефективну політику управління виробничим процесом для безперебійного функціонування суб'єкта господарювання.

Ключові слова: виробництво, виробничий процес, машинобудівне підприємство, ритмічність, структура продукції.

Постановка проблеми. Динамізм конкурентного середовища та посилення ризиків невизначеності в Україні та світі в цілому загострили проблеми, пов'язані з виробничою діяльністю підприємств різних видів економічної діяльності. Така ситуація, у свою чергу, зумовила посилення актуалізації доцільності проведення наукових досліджень, спрямованих на пошук нових, оптимальних (з огляду на зазначену ситуацію) підходів до аналізу і оцінки виробничої діяльності та її потенційно сильних та слабких сторін на машинобудівних підприємствах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідженні виробничої діяльності та її аналізу здійснили вітчизняні та зарубіжні вчені-економісти: Л.Т. Гіляровська, Б.Є. Грабовецький, Є.В. Мних, В.І. Петрова, Г.В. Савицька, М.Г. Чумаченко, А.Д. Шеремет, але при цьому, як правило, поза увагою залишаються певні теоретичні та науково-практичні проблеми формування механізму аналізу виробничої діяльності машинобудівних підприємств.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. На сьогоднішній день питання щодо вимог, які пред'являються до механізму оцінки виробничого процесу машинобудівного підприємства для цілей управління висвітлено на недостатньому рівні, що і зумовлює актуальність даного дослідження.

Мета статті полягає у конкретизації і з'ясуванні механізму аналітичного дослідження виробничої діяльності машинобудівних підприємств та його ролі в процесі управління.

Виклад основного матеріалу. Виробнича діяльність (виробничий процес) – основна ланка функціонування будь-якого промислового підприємства, що займається виготовленням готової продукції або товарів.

Невирішеність проблеми у визначенні таких понять як «виробнича діяльність» та «виробничий процес» призводить до неоднозначності у викладенні методики аналізу. Ототожнення цих понять, на нашу думку, неправомірне, оскільки результат вказаних процесів – отримання нового продукту за умови використання усіх наявних ресурсів.

Дослідження та систематизація поглядів вчених-економістів надає можливість стверджувати, що будь-яке машинобудівне підприємство – це складна виробнича система, головне призначення якої – виготовлення певного виду продукції. Отримання такої продукції – результат здійснення виробничого процесу (табл. 1) [1, с. 89].

Виходячи з аналізу проведених трактувань поняття «виробничої діяльності (виробничого процесу)», слід розуміти останню, як сукупність цілеспрямованих дій людей із застосуванням засобів та предметів праці для виготовлення нового про-

Таблиця 1

Трактування терміну «виробничий процес» та «виробнича діяльність» у літературних джерелах

Літературне джерело	Трактування термінів
Богуслаєв В.О. Основи технології машинобудування : навч. посіб. [для студ. маш.-буд. спец. ВНЗ] / В.О. Богуслаєв, В.І. Ципак, В.К. Яценко. – Запоріжжя : Вид-во ВАТ «Мотор Січ», 2003. – 336 с. [2, с. 13]	Виробничий процес – це сукупність різноманітних процесів (дій людей з допомогою знарядь праці і машин), спрямованих на отримання з природних матеріалів і напівфабрикатів виробів, що мають споживчі властивості
Сгупов Ю.А. Організація виробництва на промисловому підприємстві : навч. посіб. / Ю.А. Сгупов. – К. : Центр навч. літ-ри, 2006. – 488 с. [3, с. 44]	Виробничий процес – це сукупність взаємозалежних процесів праці і природних процесів, внаслідок яких вихідна сировина і матеріали перетворюються на готову продукцію
Маталін А.А. Технология машиностроения : учебн. для маш.-строит. вузов по спец. «Технология машиностроения, металлорежущие станки и инструменты». / А.А. Маталін. – Л.: Машиностроение, 1985. – 496 с. [4, с. 18]	Виробничий процес – це сукупність усіх дій людини та засобів виробництва, необхідних на даному підприємстві для виготовлення чи ремонту виробів, що випускаються
Мостальгин Г.П. Технология машиностроения. / Г.П. Мостальгин, Н.Н. Толмачевский. – М. : Машиностроение, 1990. – 288 с. [5, с. 6]	Виробничий процес – це сукупність усіх дій людей і засобів праці, як необхідні на даному підприємстві для виготовлення та ремонту продукції
Организация, планирование и управление деятельностью промышленных предприятий : учебн. [для ВУЗов] / под ред. С.Е. Каменнича. – М. : Изд-во «Высшая шк.», 1976. – 535 с. [6, с. 32]	Виробничий процес – це сукупність часткових процесів, що об'єднані одною метою – випуском готової продукції
Хелферт Э. Техника финансового анализа. 10-е изд. / Э. Хелферт. – СПб. : Питер, 2003. – 640 с. [7, с. 13]	Виробнича діяльність – це сукупність дій працівників з застосуванням засобів праці, необхідних, для перетворення ресурсів в готову продукцію, що включає в себе виробництво і переробку різноманітних видів сировини, будівництво і надання будь-яких видів послуг

дукту, надання послуг та задоволення соціально-економічних потреб.

Ефективність виробничої діяльності та методу проведення аналізу можна розглядати з наступних позицій – ефективність використання у виробничому процесі засобів та предметів праці, а також оцінки якісних характеристик узагальнюючих показників виробничої діяльності машинобудівних підприємств – якості, сортності, бракованої продукції, незавершеного виробництва, використання потужностей при виробництві машин і устаткування. Аналіз узагальнюючих показників є важливим саме тому, що сукупність часткових показників не в змозі повністю відобразити динаміку ефективності, оскільки напрямки руху чинників, що її визначають, не співпадають. В такому випадку виникає можливість на підставі планових показників ефективності проводити всебічний аналіз відхилень від встановлених завдань і надавати об'єктивну оцінку результатів виробничої діяльності машинобудівних підприємств [8, с. 60].

Наукові розробки щодо аналізу виробничої діяльності свідчать про те, що така оцінка проводиться за такими напрямками:

- аналіз асортименту продукції;
- аналіз якості продукції;
- аналіз структури продукції;
- аналіз частки бракованої продукції;
- аналіз ритмічності виробництва.

В табл. 2 узагальнено та наведено підходи різних науковців, щодо формування методики аналізу виробничої діяльності та змістовного наповнення її конкретними показниками.

Як свідчать дані, найбільш поширеними для застосування показниками, що характеризують результати виробничої діяльності, на думку науковців, є вказані в табл. 2 коефіцієнти. Але в умовах функціонування машинобудівних підприємств застосування запропонованого переліку не є вичерпним, оскільки комплекс таких показників не повною мірою відображає специфічні особливості вихідної готової продукції та процесу виробництва підприємства галузі і, таким чином, не дає повного уявлення про достовірність результатів діяльності.

Аналітична оцінка виробничої діяльності машинобудівних підприємств має починатися з оцінки кількісних показників, що характеризують результати цієї діяльності. Невипадковості такого вибору визначається тим, що кількісні показники є визначальними в усій системі показників роботи машинобудівних підприємств, оскільки спричиняють прямий вплив на величину якісних показ-

ників, які знаходяться в прямій залежності від них [9, с. 48].

Враховуючи вищевикладене, можна стверджувати, що аналітична складова системи управління виробничою діяльністю не є функціонально досконалою та достатньо корисною. Такий стан породжує потребу у створенні більш досконалої та ефективної, з точки зору корисності та інформативності, методики аналітичної оцінки виробничої діяльності для цілей оперативного та стратегічного управління.

Перед аналізом виробничої діяльності ставляться такі завдання: оцінка виконання плану по обсягах продукції, тобто встановлюється які відхилення від встановлених нормативів мали місце, наскільки ритмічно працювало підприємство, якою була якість його продукції; з'ясування причин відхилень від цих показників порівняно з попереднім періодом; встановлення розмірів браку, допущеного у виробництві та визначення збитків від нього; аналіз обсягів незавершеного виробництва; визначення наявних резервів збільшення обсягів виробництва окремих видів готової продукції.

Загальна схема аналізу виробничої діяльності машинобудівних підприємств, що розроблена з урахуванням методик, наведених в працях науковців, зображена на рис. 1 [10, с. 179; 11, с. 75; 12, с. 310; 13, с. 98; 14, с. 85; 15, с. 77].

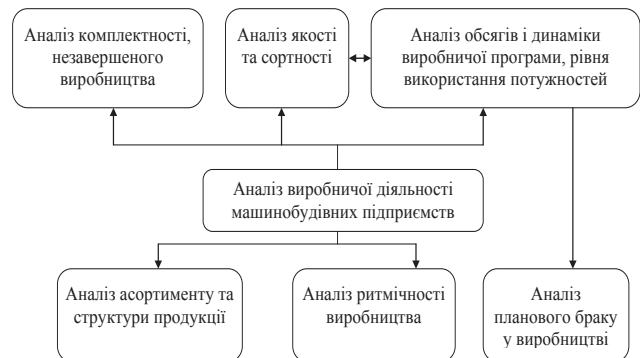

Рис. 1. Схема проведення аналізу виробничої діяльності машинобудівних підприємств

Також слід відзначити особливу роль еталонного аналізу, який враховує особливості готової продукції при оцінці використання виробничих потужностей машинобудівних підприємств, що вказує на певні недоліки при формуванні та плануванні виробничої програми.

Вплив технічних характеристик продукції на динаміку використання виробничих потужностей машинобудівних підприємств, а саме вагових параметрів, складності виробів та серійності випуску

Таблиця 2

Показники аналізу виробничої діяльності

№ з/п	Показник	Л.Т. Гіляровська	Б.С. Грабовецький	С.З. Мошенський	М.Г. Чумаченко	А.Д. Шеремет	Є.В. Мних	В.І. Петрова	Г.В. Савицька	Т.Б. Берднікова	Т.Д. Костенко	Н.В. Тарасенко
1	Коефіцієнт асортиментності	+	+	+	+	+	+	+	+		+	+
2	Коефіцієнт структурних зрушень	+	+	+	+	+	+		+		+	+
3	Коефіцієнт сортності	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
4	Коефіцієнт ритмічності виробництва	+	+	+	+	+	+	+	+		+	+
5	Величина втрат від браку			+	+		+		+		+	+
6	Коефіцієнт комплексності машинобудівної продукції				+			+				

продукції доцільно вимірювати за допомогою коефіцієнту еталонності, який є частиною методики проведення еталонного аналізу [16, с. 123]. Характерною особливістю проведення такого аналізу є вибір окремого виробу із номенклатури вироблюваної продукції (в якості еталону) та оцінка кількісних параметрів діяльності підприємства з урахуванням порівняльних характеристик з іншими виробами-представниками обраного асортименту.

$$N_{\text{пр}}^{\text{пр}} = \sum N_{\text{пр}}^{\text{пр}} * K_{\text{пр},i}^{\text{ет}} \quad (1)$$

$$N_{\text{пл}}^{\text{пр}} = \sum N_{\text{пл}}^{\text{пр}} * K_{\text{пл},i}^{\text{ет}} \quad (2)$$

$$N_{\text{ф}}^{\text{пр}} = \sum N_{\text{ф}}^{\text{пр}} * K_{\text{ф},i}^{\text{ет}} \quad (3)$$

де, $N^{\text{пр-пр}}, N^{\text{пр-пл}}, N^{\text{пр-ф}}$ – проектна, планова та фактичні виробничі програми; $N^{\text{пр-пр}}, N^{\text{пр-пл}}, N^{\text{пр-ф}}$ – проектна, планова та фактичні виробничі програми, порівняні з еталоном; $K^{\text{ет-пр}}, K^{\text{ет-пл}}, K^{\text{ет-ф}}$ – коефіцієнти еталонності проектної, планової та фактичної виробничої програми.

В результаті проведеного практичного застосування запропонованої методики аналізу виробничої діяльності встановлено доцільність застосування усіх індикаторів та показників, що її формують та їх пристосування до особливостей машинобудівних підприємств.

Висновки і пропозиції. Запропонована схема аналізу виробничої діяльності машинобудівних підприємств дозволяє отримати інформацію щодо поточного стану одного з основних господарських процесів – виготовлення продукції, а також виявити основні «вузькі» місця в організації виробничої політики суб'єктів господарювання. Результатом ефективного впровадження в практичні аналітичні дослідження на машинобудівних підприємствах запропонованої моделі аналізу є створення дієвого підґрунтя для прийняття і ухвалення відповідних управлінських рішень для стратегічного розвитку суб'єктів господарювання в період розвитку соціально-орієнтованої економіки.

Список літератури:

1. Жежуха В.Й. Сутність виробничого процесу в контексті встановлення рівня інноваційності технологічних процесів машинобудівних підприємств / В.Й. Жежуха // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.5. – С. 88-92.
2. Богуслав В.О. Основи технології машинобудування : навч. посіб. [для студ. маш.-буд. спец. ВНЗ] / В.О. Богуслав, В.І. Ципак, В.К. Яценко. – Запоріжжя : Вид-во ВАТ «Мотор Січ», 2003. – 336 с.
3. Сгупов Ю.А. Організація виробництва на промисловому підприємстві : навч. посіб. / Ю.А. Сгупов. – К. : Центр навч. літ-ри, 2006. – 488 с.
4. Маталин А.А. Технология машиностроения : учебн. для маш.-строит. вузов по спец. «Технология машиностроения, металлорежущие станки и инструменты». / А.А. Маталин. – Л. : Машиностроение, 1985. – 496 с.
5. Мостальгин Г.П. Технология машиностроения / Г.П. Мостальгин, Н.Н. Толмачевский. – М. : Машиностроение, 1990. – 288 с.
6. Организация, планирование и управление деятельностью промышленных предприятий : учебн. для вузов / под ред. С.Е. Каменицера. – М. : Изд-во «Высшая школа», 1976. – 535 с.
7. Хелферт Э. Техника финансового анализа. 10-е изд. / Э. Хелферт. – СПб. : Питер, 2003. – 640 с.
8. Омаров А.М. Повышение эффективности производства / А.М. Омаров. – М. : Сов. Россия, 1980. – 256 с.
9. Петрова В.И. Анализ хозяйственной деятельности машиностроительного предприятия: Учебник для техникумов / В.И. Петрова. – М. : Машиностроение, 1978. – 223 с.
10. Економічний аналіз : навч. посіб. – 3-тє вид., без змін / М.А. Болух, В.З. Бурчевський, М.І. Горбатов та ін. ; За ред. акад. НАНУ, проф. М.Г. Чумаченка. – К. : КНЕУ, 2007. – 560 с.
11. Костенко Т.Д. Економічний аналіз і діагностика стану сучасного підприємства / видання 2-ге, перероблене та доповнене : навч. посібник / Т.Д. Костенко, Є.О. Підгора, В.С. Рижиков, В.А. Панков, А.А. Герасимов, В.В. Ровенська. – К. : ЦУЛ, 2007. – 400 с.
12. Мних Є.В. Економічний аналіз : підручник: Вид. 2-ге перероб. та доп. / Є.В. Мних. – Київ : Центр навчальної літератури, 2005. – 472 с.
13. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства : навч. посібник. – 3-тє вид., випр. і доп. / Г.В. Савицька. – К. : Знання, 2007. – 668 с.
14. Тарасенко Н.В. Економічний аналіз : навчальний посібник. – 4-тє видання, стереотипне / Н.В. Тарасенко. – Львів : «Новий Світ – 2000», 2006. – 344 с.
15. Шеремет А.Д. Комплексный анализ хозяйственной деятельности / А.Д. Шеремет. – М. : ИНФРА-М, 2006. – 415 с.
16. Барташов Л.В. Технико-экономические расчеты при проектировании и производстве машин / Л.В. Барташов. – М. : Машиностроение, 1973. – 384 с.

Бондаренко Т. Ю.

Криворожский экономический институт
Криворожского национального университета

АНАЛИЗ ПРОИЗВОДСТВЕННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В УПРАВЛЕНИИ МАШИНОСТРОИТЕЛЬНЫМ ПРЕДПРИЯТИЕМ

Резюме

В статье исследуются проблемные вопросы определения основных ключевых компонентов методики аналитического исследования производственной деятельности. Определены соответствующие параметры оценки, в отношении которых должна проводиться характеристика процесса производства продукции машиностроительных предприятий. Изложены предложения по использованию показателей для анализа производственной деятельности, что позволит в дальнейшем сформировать эффективную политику управления производственным процессом для бесперебойного функционирования предприятия.

Ключевые слова: производство, производственный процесс, машиностроительное предприятие, ритmicность, структура продукции.

Bondarenko T. Yu.

Krivoy Rog Economic Institute
National University of Krivoy Rog

**ANALYSIS OF THE PRODUCTION ACTIVITY IN MANAGEMENT
OF THE MACHINE-BUILDING ENTERPRISE**

Summary

The article deals with the problematic issue of defining the basic techniques of the key components of an analytical study of productive activities. Determined appropriate valuation parameters for which the process should be conducted characteristic production machine-building enterprises. Proposes the use of indicators for the analysis of productive activities, which will subsequently form an effective policy process control for the smooth functioning of the entity.

Key words: production, manufacturing process, machine-building enterprise, rhythm, structure products.